

Joanna Zuchewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

REGULACJE ZAWODU KSIĘGOWEGO W PROPOZYCJACH KRAJOWYCH ORAZ ROZWIĄZANIACH MIĘDZYNARODOWYCH

1. Wstęp

W dobie globalizacji gospodarki rynkowej księgowi pełnią niezwykle ważną funkcję w każdym społeczeństwie, prowadząc księgi rachunkowe, sporządzając sprawozdania finansowe, dbając o płynność i wypłacalność jednostki, zwracając uwagę na grożące jednostce zagrożenia, zaspokajając potrzeby informacyjne wielu instytucji i użytkowników sprawozdań. W związku tym w coraz większym zakresie muszą być ekspertami o doskonałych umiejętnościach. Zdaniem J. Silskiego, prezesa Wielkopolskiego Zrzeszenia Pracodawców, księgowy powinien być oparciem i głównym doradcą kierownika przedsiębiorstwa przy podejmowaniu ważnych decyzji finansowych. Powinien potrafić ogarnąć całość finansów jednostki, dobrze radzić sobie z ich zarządzaniem oraz umieć przygotować informacje na zewnątrz¹. Od księgowego wymaga się obserwacji otoczenia gospodarczego i umiejętności prawidłowego interpretowania zachodzących w nim zmian. Instrumentem prezentacji rzeczywistości ekonomicznej, który ma duży wpływ na decyzje gospodarcze, jest rachunkowość. Wybór decyzji natomiast jest uzależniony od wyników prezentowanych w postaci sprawozdań. Z kolei na wiarygodne i rzetelne zaprezentowanie pozycji i wyników przedsiębiorstwa ma wpływ wiedza kadry księgowej.

W sytuacji globalnych i częstych zmian, zarówno w sposobie prowadzenia działalności gospodarczej oraz przepisach prawa, jak i w samej rachunkowości może dojść do łamania zasad etyki zawodowej w rachunkowości oraz występowania coraz liczniejszych błędów, wynikających z niewystarczającej wiedzy osób odpowiedzialnych za prowadzenie ksiąg rachunkowych, rozliczenia podatkowe oraz rozliczenia z tytułu ubezpieczeń społecznych.

¹ Referat wygłoszony na konferencji „Rachunkowość w świetle zmian w prawie bilansowym i regulacjach zawodu księgowego”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Poznań, 28.10.2008.

Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, jako członek Międzynarodowej Federacji Księgowych IFAC (International Federation of Accountants) z siedzibą w Nowym Jorku, której celami są, zgodnie z art. 2 Konstytucji IFAC, światowy rozwój i podniesienie rangi zawodu księgowych zgodnie z ujednoliconymi standardami w celu świadczenia usług na wysokim poziomie na rzecz interesu publicznego [4, s. 1], podjęło się prac związanych z uregulowaniem zawodu księgowego w Polsce. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce (SKwP) jest organizacją społeczno-zawodową, która powstała w 1907 r. i zrzesza ponad 25 tys. osób zajmujących się rachunkowością.

Celem niniejszego opracowania jest analiza proponowanych rozwiązań w zakresie regulacji zawodu księgowego, podjętych przez SKwP, oraz regulacji zastosowanych w wybranych krajach Unii Europejskiej. Problematyka ta nabiera szczególnego znaczenia z punktu widzenia oczekiwań pracodawców zatrudniających księgowych na podstawie umów cywilnoprawnych oraz dużego grona interesariuszy informacji zawartych w raportach generowanych przez system rachunkowości oraz w sprawozdaniach finansowych.

2. Certyfikacja księgowych w proponowanych regulacjach krajowych

W Polsce nie ma odpowiedniego systemu edukacji i certyfikacji księgowych. Jedyną możliwością potwierdzenia kwalifikacji z zakresu rachunkowości jest uzyskanie tytułu biegłego rewidenta. Możliwe jest również uzyskanie certyfikatu uprawniającego do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, którego jednak obecny zakres jest dostosowany do innych celów.

Jak już wspomniano, SKwP jako członek IFAC ma obowiązek przestrzegać jej Konstytucji oraz opracowanych Międzynarodowych Standardów Edukacyjnych (MSE)², które wymagają m.in. konieczności certyfikacji zawodu księgowego. Aby sprostać obowiązkowi oraz zgłaszanym przez pracodawców problemom, związanym z brakiem możliwości zweryfikowania wiedzy i umiejętności kandydatów na posadę księgowego, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce podjęło się trudu opracowania i przeprowadzenia zarówno procesu edukacyjnego, jak i certyfikacji zawodu księgowego. Ze zdobyciem certyfikatu wiążą się przestrzeganie zasad etyki zawodowej, ujętych w opracowanym i przyjętym w 2007 r. przez SKwP Kodeksie zawodowej etyki w rachunkowości³ oraz konieczność ustawicznego doskonalenia wynikająca z MSE.

² Więcej na ten temat: J. Zuchewicz, *Program edukacyjny dla zawodowych księgowych w świetle Międzynarodowych Standardów Edukacji*, [w:] *Finanse i rachunkowość – teoria i praktyka*, red. G. Borys, AE, Wrocław 2006, s. 208.

³ Więcej na ten temat: J. Zuchewicz, *Etyka i wartości zawodowe księgowego w teorii i praktyce*, [w:] *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, red. T. Kiziukiewicz, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 93, Szczecin 2008, s. 551.

Proces certyfikacji zawodu księgowego przygotowany przez SKwP opiera się na dobrowolności i obejmuje cztery stopnie:

- księgowego – asystenta rachunkowości,
- samodzielnego księgowego,
- specjalisty do spraw księgowości (główny księgowy),
- dyplomowanego księgowego (menedżer rachunkowości) [3, s. B1].

Wymagania stawiane kandydatom na poszczególne stopnie przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Wymagania wobec kandydatów na poszczególne stopnie zawodowe

Stopień	Wymagania formalne	Zakres wymaganej wiedzy i umiejętności
Księgowy – asystent rachunkowości	<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie średnie, • nie jest wymagana praktyka zawodowa 	<ul style="list-style-type: none"> • ogólne zasady rachunkowości, • podstawy gospodarki finansowej
Samodzielny księgowy	<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie średnie, • co najmniej rok praktyki zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • rachunkowość finansowa z elementami etyki zawodowej, • wybrane zagadnienia z prawa gospodarczego, prawa pracy i prawa cywilnego, • wybrane zagadnienia z prawa podatkowego
Specjalista do spraw księgowości (główny księgowy)	<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie średnie, • co najmniej 2 lata praktyki zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • zaawansowana rachunkowość finansowa, • kreowanie i prowadzenie polityki rachunkowości w jednostce, • sporządzanie sprawozdań finansowych i ich analiza, • rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza, • finanse, • prawo i podatki, • technologia informacyjna, • wartości zawodowe i etyka cz. I
Dyplomowany księgowy	<ul style="list-style-type: none"> • wykształcenie wyższe, • 4-letnia praktyka zawodowa, w tym 2 lata na samodzielnym stanowisku 	<ul style="list-style-type: none"> • Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, • wartości zawodowe i etyka cz. II, • zaawansowana rachunkowość zarządcza, • analiza finansowa, • rachunkowość w szczególnych sytuacjach, • elementy wiedzy na temat organizacji biznesu, • strategię podatkowe, • wiedza i umiejętności z III stopnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie [3, s. B1].

Zdobyta wiedza i umiejętności wymagane na I oraz II stopień mogą być potwierdzone dyplomem uczelni wyższej lub testem sprawdzającym, natomiast weryfikacja wiedzy i umiejętności wymaganych wobec kandydatów ubiegających się o III i IV stopień, według propozycji SKwP, powinna być przeprowadzona za pomocą egzaminu regulowanego przez komisję egzaminacyjną stowarzyszenia. Dyskutowana jest także możliwość przystąpienia do czwartego etapu osób z uprawnieniami do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. IV stopień zakończy się egzaminem uprawniającym do uzyskania certyfikatu dyplomowanego księgowego, natomiast zdobycie trzech wcześniejszych będzie uwieńczone dyplomami.

Proponowane regulacje, uwzględniające specyfikę kraju, odpowiadają globalnemu standardowi certyfikacji zawodu księgowego. W myśl przedstawionych propozycji, dyplomowani księgowi powinni być specjalistami – ekspertami z zakresu zarówno polskiego prawa bilansowego, jak i międzynarodowych standardów rachunkowości, cechującymi się właściwą postawą etyczną. Jednocześnie powinni być objęci systemem ustawicznego doskonalenia zawodowego.

Uregulowanie zawodu księgowego przyczyni się do poprawy jakości prowadzonych ksiąg rachunkowych i sporządzanych sprawozdań finansowych, zwiększenia prawidłowości sporządzanych deklaracji podatkowych oraz innych sprawozdań czy raportów generowanych przez system rachunkowości. Okazanie certyfikatu dyplomowanego księgowego przy ubieganiu się o pracę upewni pracodawcę o wysokich kwalifikacjach kandydata, a w szczególności o:

- posiadaniu stosownego wykształcenia i minimum praktyki zawodowej,
- zdaniu egzaminu, potwierdzającego posiadanie odpowiedniej wiedzy i umiejętności,
- uczestniczeniu w ustawicznym doskonaleniu i aktualizacji wiedzy i umiejętności,
- zobowiązaniu się do postępowania zgodnie z zasadami etyki zawodowej [2, s. 43].

Zgodnie z założeniami osoba posiadająca certyfikat ma gwarantować bezpieczeństwo i wysoką jakość swojej pracy również użytkownikom sprawozdań finansowych, co jest niezwykle istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego w skali krajowej i międzynarodowej.

3. Regulacje zawodu księgowego w krajach Unii Europejskiej

W krajach Unii Europejskiej regulacji zgodnej z dyrektywami podlega jedynie zawód biegłego rewidenta. Zawód księgowego określony jest w mniej lub bardziej sformalizowanych wymogach odmiennie określonych w poszczególnych krajach europejskich. W niektórych krajach ścisłym regulacjom podlegają jedynie księgowi świadczący usługi na rzecz podmiotów trzecich, tj. wykonujących wolny zawód. W innych z kolei odpowiednie uprawnienia potwierdzające kwalifikacje księgowych wydawane są przez uprawnione organizacje zawodowe, uznane przez państwo lub

rynek. Regulacje zawodu księgowych w pięciu wybranych krajach UE przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Regulacje zawodu księgowego w wybranych krajach Unii Europejskiej

Kraj	Status	Wymagania
1	2	3
Francja	<ul style="list-style-type: none"> księgowy wykonujący wolny zawód, dplomowany księgowy (<i>expert comptable</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> odpowiednie wykształcenie, odbyta praktyka zawodowa, zaliczenie wieloetapowych egzaminów (16) przeprowadzanych przez Ministerstwo Edukacji, kończących się egzaminem dyplomowym, przestrzeganie zapisów kodeksu etyki, obowiązek przynależności do organizacji zawodowej, podlegającej nadzorowi Ministerstwa Finansów (Stowarzyszenie Dyplomowanych Księgowych), ustawiczne doskonalenie zawodowe (po uzyskaniu dyplomu księgowego).
Norwegia	księgowy wykonujący wolny zawód (dyplomowany księgowy)	<ul style="list-style-type: none"> działalność dyplomowanych księgowych wykonujących wolny zawód reguluje ustawa o księgowych. Określa ona: <ol style="list-style-type: none"> obowiązki w zakresie wiedzy i wykształcenia, wymagane doświadczenie zawodowe, zasady wykonywania zawodu, zasady kontynuacji nauki po zdobyciu uprawnień, zasady nadzoru (przez organ nadzoru finansowego) i sankcji, nie jest wymagana przynależność do organizacji zawodowej. <p>Za certyfikację i rejestrację księgowych odpowiada organ nadzoru finansowego (Kredittilsynet). Nadany certyfikat podlega odnowieniu po 5 latach. Nadzór nad dyplomowanymi księgowymi, należącymi do Stowarzyszenia Księgowych Norwegii pozostaje w gestii organizacji.</p>
Włochy	księgowy wykonujący wolny zawód (zawodowy księgowy – <i>dottore commercialista</i>)	<ul style="list-style-type: none"> wykształcenie uniwersyteckie – minimum 5 lat, 3-letnia praktyka zawodowa, zdany egzamin państwowy, obowiązek ustawicznego szkolenia zawodowego, obowiązek przynależności do organizacji zawodowej, podlegającej nadzorowi Ministerstwa Finansów
	księgowy wykonujący wolny zawód (<i>esperto contabile</i>)	<ul style="list-style-type: none"> wykształcenie uniwersyteckie – minimum 3 lata, 3-letnia praktyka zawodowa, zdany egzamin państwowy

1	2	3
Wielka Brytania	dyplomowany księgowy (zarówno świadczący usługi zewnętrzne, jak i zatrudniony w jednostce)	<ul style="list-style-type: none"> • odpowiednie wykształcenie, • zdane egzaminy (minimum 14 na 16) przeprowadzane przez organizacje zawodowe; ich przedmiotami są: <ol style="list-style-type: none"> a) Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, b) zasady audytu, c) zasady księgowości, d) strategia finansowa, e) etyka zawodowa, f) elementy wiedzy na temat organizacji biznesu, g) zasady ładu korporacyjnego, • doskonalenie wiedzy. <p>Certyfikacja jest przeprowadzana przez 6 organizacji zawodowych bez ingerencji rządu, na podstawie regulaminów wewnętrznych, i ma charakter dobrowolny.</p>
Węgry	<ul style="list-style-type: none"> • osoba odpowiadająca za sporządzanie sprawozdań finansowych w firmie, • księgowy świadczący usługi księgowe 	Posiadanie certyfikatu „dyplomowanego księgowego”, wydawanego przez Ministerstwo Finansów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1, s. 7].

Warto podkreślić, że we Włoszech rola księgowego jest istotna. *Esperto contabile* zajmuje się prowadzeniem ksiąg rachunkowych, płacami, zeznaniami podatkowymi, oceną działalności i rewizją finansową. Natomiast *dottore commercialista* może wykonywać wszystkie czynności, do których uprawniony jest *esperto contabile*, oraz wyceniać przedsiębiorstwa, doradzać przy opracowywaniu planów gospodarczych, oceniać biznesplany, reprezentować jednostki przed sądami w sprawach podatkowych, a także może być syndykiem masy upadłościowej.

Na podstawie analizowanych regulacji europejskich można niewątpliwie stwierdzić, że bez względu na formę uregulowań, dyplomowani księgowi posiadają wysokie kwalifikacje, są zobowiązani do etycznego działania i ustawicznego doskonalenia zdobytej wiedzy, a uzyskane przez nich certyfikaty dają gwarancję jakości ich pracy.

4. Podsumowanie

Dynamiczny rozwój otoczenia jednostek gospodarczych wymaga dostarczania różnorodnych, użytecznych w podejmowaniu decyzji ekonomicznych informacji. Internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw przyczyniła się do szybszej realizacji procesu harmonizacji regulacji w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości

finansowej na świecie. Celem nadrzędnym procesu standaryzacji i harmonizacji jest możliwość porównywalności sprawozdań finansowych przedsiębiorstw z różnych krajów, z jednoczesnym zwiększeniem ich jawności, przejrzystości i jakości. Gwarancją wysokiej jakości dostarczanych informacji, również w formie sprawozdań, może być to, że przygotowała je osoba posiadająca odpowiedni certyfikat.

Proponowany przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce system certyfikacji zawodu księgowego pozwoli na podniesienie jego rangi i nadanie mu prestiżu. Aby osoba posiadająca tytuł dyplomowanego księgowego mogła gwarantować bezpieczeństwo i wysoki poziom pracy, SKwP podjęło działania w czterech kierunkach:

- edukacji kandydata na zawodowego księgowego,
- weryfikacji zdobytej wiedzy za pomocą odpowiedniego egzaminu,
- egzekwowania zasad etyki i dyscypliny zawodowej,
- aktualizacji i pogłębiania wiedzy.

Konkludując, można stwierdzić, że opracowane przez SKwP regulacje zbliżone są do rozwiązań przyjętych w innych krajach Unii Europejskiej. Biorąc pod uwagę fakt dobrowolności, proponowany model można porównać z uregulowaniem zastosowanym w Wielkiej Brytanii. Wykonywanie usług księgowych przez osoby nie posiadające certyfikatu nie jest tam prawnie zakazane. Jednak liczba tego typu księgowych jest niewielka. Pracodawcy nie chcą ponosić ryzyka zatrudniania praktyków księgowych bez odpowiedniego dyplomu potwierdzającego ich wysokie kwalifikacje. Pomimo pozytywnych doświadczeń brytyjskich SKwP optuje za ustawowym uregulowaniem kwestii certyfikatu dyplomowanego księgowego w postaci aktu prawnego dla zawodowych księgowych bądź w postaci zamieszczenia w ustawie o rachunkowości przepisu mówiącego o tym, że osoba, która podpisuje sprawozdanie finansowe, ma odpowiednie kwalifikacje, czyli np. tytuł dyplomowanego księgowego.

Mając na uwadze to, że certyfikacja zawodu księgowego jest niezwykle potrzebna i konieczna, poddaję pod dyskusję konieczność wprowadzenia uregulowań prawnych w tym zakresie. Czy nie jest wystarczającym rozwiązaniem wdrożenie systemu certyfikatów dla wysoko wykwalifikowanych księgowych, oparty na uznaniu rynku i marce, takich jakie występują już w innych krajach? Jestem przekonana, że certyfikat dyplomowanego księgowego, z jednej strony, stanie się wizytówką osoby podejmującej się prowadzenia rachunkowości, a z drugiej, dokumentem uznanym i pożądanym na rynku pracy.

Literatura

[1] *Certyfikacja zawodu. Europejskie regulacje*, „Świat Księgowych” 2007, nr 4.

[2] Gorycki R., *Dyplomowany księgowy – utrudnienie czy konieczność*, „Rachunkowość” 2008, nr 12.

- [3] Pokojska A., *Stowarzyszenie będzie certyfikować księgowych. Rozmowa z Ryszardem Goryckim*, „Gazeta Prawna” 2008, nr 156.
- [4] *Statut Stowarzyszenia Księgowych w Polsce*, SKwP, Warszawa 1999.
- [5] Zuchewicz J., *Etyka i wartości zawodowe księgowego w teorii i praktyce*, [w:] *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, red. T. Kiziukiewicz, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 93, Szczecin 2008.
- [6] Zuchewicz J., *Program edukacyjny dla zawodowych księgowych w świetle Międzynarodowych Standardów Edukacji*, [w:] *Finanse i rachunkowość – teoria i praktyka*, red. G. Borys, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006.

REGULATIONS REGARDING THE PROFESSION OF AN ACCOUNTANT IN DOMESTIC PROPOSALS AND INTERNATIONAL SOLUTIONS

Summary

In the times of market economy globalization, accountants play an enormously important role in any society, since they run accounting books, prepare financial statements, take care of their company liquidity and solvency, point to threats endangering company's sound activity, provide information for numerous institutions and users of statements. Therefore, they have to perform the role of experts representing excellent skills covering bigger and wider scope. The Association of Accountants in Poland, as the member of International Federation of Accountants (IFAC), with an official seat in New York, the objective of which, according to Art. 2 of IFAC Constitution, is worldwide development and upgrading the rank of accounting profession in line with the uniform standards, in order to provide high level of services for public interest, undertook efforts related to settling all issues referring to the profession of an accountant in Poland. The process of certifying the accounting profession, prepared by the Association of Accountants in Poland, is a voluntary one and covers four levels: accountant (accounting assistant), independent accountant, senior accountant (head accountant), diploma accountant (accounting manager). The suggested regulations, considering the country specific nature, are in line with the global certification standard of the accounting profession. Having the above proposals in mind, diploma accountants should have the status of specialists – experts in the domain of both Polish balance law and international accounting standards, who present due ethical attitude. At the same time they should take part in continuous professional trainings and skills upgrading.